

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

45 Stulto[rum] pote[n]tium (Gewalt narre[n]) Nole. Velle reputari
sapie[n]s: vilia [et] fatua tractare: q[ui] sua su[n]t arde[n]ter q[ue]rere:
salute[m] subdito[rum] p[ro]rsus negligere: in scia ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

Potentum

ma et voca viros sanctos et pios: quibus replica tua miseriam vel pro te deus orietur
2 ut tibi consulat. Cum bonis procerca ambula: vitando malos. Tertio in omnibus
his et ante omnia et post omnia ora deum: et ad eum clama toto corde. Fac quod be-
atus David: clama cum eo: Saluum me fac deus: quoniam infirmus sum in limbo pro-
fundi: et non est substantia. Vere non est substantia talibus consuetudinariis: quia
spiritus et indefinenter descendunt in profundum. Verum multo periculosius si ita in profun-
dum malorum descenderint et puenerint ut premantur. Non sic frater non sic sed
cum David dic: De profundis clamaui ad te domine: domine exaudi vocem orationis
mee. Clama de ventre piscis de profundo maris cum Iona: ut te euomat
ad littus. Rogemus dominum.

Diei. viij. Pasche. xiiij. April. festum sancti Georgii

Stulorum infinitus est numerus. Eccles. i. Evangelium.

O Quadragesima quarta turba stulorum est: stulorum potentum (Swale
narre) Ipsi sunt qui stulti nullo modo esse volunt: cum tamen sint maxi-
mi. Primum autem dinoscitur nolis septem.

Prima nola est: velle reputari sapiens: nolle de stulticia
corripitur: semet de sapia iactare. Est hec ecce nola prima: de qua istorum tres
facere possit. Volunt tales reputari ab alijs sapientes. Mira stulticia/
plus credere alieno iudicio quam proprio. Plus alijs de te quam tu tibi crede-
re nolis: nonis quam tibi sit curia supeller. Nolunt de stulticia corripitur.
Corripitur sapiens: et diligit te: stultum: et odiet te. Corripuit Alexander suum
vicedominum: quia se corripuerat. Etiam inquit scis quia nemo tam perfectus quam delin-
quar: tu autem tanto tempore mecum fuisti et non me corripuisti de errore: aut igitur
tam ignarus es quam non considerasti: aut si considerasti et me non monuisti: fraudare
me voluisti. Vide in Hol. Sil in spe. morali de quodam principe: quem
3 admodum et superius in quodam sermone alphabeto. xiiij. lra. X. tactum est. Vol-
lunt et hi fatui laudari: quod si factum non fuerit: seipos laudant. Signum numeri
etiam gradus stulticie: ponere laudem suam in eum locum ubi pessime situata est. scilicet
in os proprium. Laus propria sordet in ore. Nonne tibi videtur fatuus scius: qui se
ipsum predicat et celebrat: si quam alij eum colere benedicere et predicare renuerint?

Secunda nola: vilia et fatua tractare. Plane hi cum fuerint sil in uentum
et putant magna et ardua tractare (so ist es von der genf wege) Et non
dum quirit in scirpo. id est in planissimis cespitatur: et ad omnia instar achademis
corum hesitat: stultitates quemadmodum hines ne in sale crescant cobibeant.
Nota est historia. Iuuenes maiores statuerant occidere: ut ipsi eis suc-
cederet in dignitate consulat. Itaque cum singuli quos suos patres debere
occidere conclusum esset: unus ex eis patrem suum abscondit. Cumque vicine
ciuitates viderent quod consulatus ex tam inexptis iuuenibus stare: una ex
eis eos deridendo consuluit quod eis agendum foret: eo quod hines in sale quod mul-
tum eis erat scatere inciperet. Cum igitur crebro super hac re quod ruderent et
consilium daret consulauissent: neque inueniret: pulsusque capane frequenter info-

Turba. XLV. XVI

huisset: ait pater delitescēs filio: Fili qd est q̄ fr̄q̄ntius audio cāpanā **B**
qua puocamini ad p̄siliū: Dixit fili⁹ patri negociū. Ait pater: Nescitis
q̄ deridemini: p̄tra v̄mes sal adhibet. R̄ndete igit̄ z ip̄is par pari res
ferte: vt aspgant sal lacte mule: mula at̄ lac nō habet. Ecce talia vilia
z fatua p̄silio indigna tractāt hi nostri potētes fatui: cū in p̄uentu fue
rint. Porro apud sc̄ipos p̄stituti/ z cū Scipione minus ociosi q̄: cuz
ociosi sunt/ hinc inde spaciādo varia tractāt: q̄nq̄ etiā in p̄spectu hoīz
in tēplis aut ambitib⁹ manib⁹ ad terga positis incedētes/ oculis in ter
rā demissis: qd̄ ardui putas apud semetip̄os recogitāt. Rodūt odia/
inuidias/ vindictas p̄tra eos q̄ se vt suspiciant̄ p̄tempserūt: q̄ maiores
reputant̄: quoz sentētijs in senatu statū fuit sua neglecta: quēadmo
dū deniq̄ in p̄ximo p̄sulatu suam dare vclint: nō q̄ ad vtilitatē recip.
ad dei gl̄am/ s̄z solū suā: vt videat̄ sapiēs/ acutus z astur⁹: q̄tenus terti
am p̄tem stellaz post se trahere possit/ z lōgā efficere caudā. Nec ver
sat: si n̄ talia z filia z nō ridicula valde z puerilia: instar cesaris Tilly
gēsis: q̄ vel fatuus est/ vel talē se simulat: quē vidi ap̄d d̄m meū ep̄m
Augustēn. Fridericū noīe. Existimat h̄ se cesarē: z p̄ tali vult haberi.
Cunq̄ (vt assole) de solitudine quā sibi h̄z familiarem in boreo aut
suo cubili/ in publicū pdit (egregia plane et barbara p̄sona maturorū
q̄ mox) et ab eo qd̄ fecerit inq̄rit. Eia (inq̄) suū in p̄sulatu n̄o/ vti **E**
q̄ vt arbitror fantastico. Sic illi mirāda/ s̄z stulta fantasiāt. Quid mul
ta: si q̄ris qd̄ faciūt soli. R̄ndeo: h̄ faciūt qd̄ Domitian⁹ impator: q̄ (vt
d̄t Saleberien.) cū ess̄ sol⁹ in stuba/ solebat muscas stilo interficere:
qd̄ qdam familiaris deridēs r̄ndit q̄renti/ si impator solus ess̄: Utiq̄
inq̄t solus est/ vt nedū etiā musca apud eū sit. Sic sic illi fatui q̄ appel
lant̄ a fatuis sapiētes/ muscas occidūt dū apud se soli sunt. Et vinas
muscas occiderēt/ pūgētes eos aculeos loq̄r: de q̄b⁹ p̄dixi: inuidie/ ire/
odij/ sollicitudinis/ q̄b⁹ iugit̄ pūgunf. Nimir⁹ qz ambitiosi sunt: et am
bitiosus sp̄ ē pauidus: timet cū ne qd̄ dicat vel faciat qd̄ in oculis ho
minū displiceat: honestatē mēnt̄/ humilitatē simulat/ cunctis adulat̄/
cūctis inclinat/ oim̄ ē seru⁹ et tributari⁹: grauē pugna h̄z in se dū iniq̄
tas pulsat animū/ et ambitio p̄tinet malū. Est ei status sublim⁹/ anis
mus inus/ sedes p̄ma/ vita ima/ lingua magniloqua/ manus ociosa/
caput canū/ cor vanum/ facies rugosa/ lingua nugosa/ immo mendax
et mendosa.

Tertia nola est: q̄ sua sunt ardēter q̄rere. Et q̄ sua: diuitias/ delitijs
as z honores (schenck vñ schleck) Nec ardētissime q̄rūt: vñ innume
ra mala p̄deūt/ traditiōes/ homicidia/ iusta iudicia z p̄sonaz acceptio.

Diuitias q̄rūt: munera accipiūt z puertūt iudicia. His nosse quid
mali afferāt munera: Lege in summa Lug. Prodidit Ayo Eglō/ Da
lila Sansonē. Lege de Andronico z Onya/ Bēnadob/ Triphone et **D**
Jonatba. Munera oia puertūt in oib⁹ p̄ncipū z cōitatū curijs. Jus

R

gurbā Romā exiēs: o Romā (inquit) venalis/si solū haberes empforē,
 2 z vulgo dicitur: Romē cīa sunt venalia. Vide in spec. fatuoz/ vbi late pscq
 tur bec autor. Et q̄ alia sua q̄rūt: Delitias (schleck/hoslecker) in cus
 rijs dñoz/z in cōitatibz ciuitatū: necnō capita filia q̄rūt: etiā de turpt
 lucro in stubis de ludo accepto zc. Ve terre cuius rex puer ē: z cuius
 p̄ncipes mane comedūt. Ipi x̄o sunt pleni de mane vsq; ad vesperā:
 nihil apud eos valz qd̄ dicitur: Regibz ne dederis vinū. sed sp̄ despumat vē
 ter eoz vt vas plenū musto. Quid q̄sierāt duo senes illi iudices: Pla
 3 ne delitias z voluptates carnis cū Susanna. Quid inde p̄uersum iu
 diciū z machinatio in morte ei⁹. Quid tādē possit ambitio honoris/
 p̄p̄ quā sese mutuo emulant z p̄sequunt: nemo est q̄ nesciat: vñ clades
 subditoz/p̄nciosissime p̄tialitates in cōitatibz z innumera mala p̄sca
 quunt. Quid multa: h̄ amor suūp̄ius/z q̄rere q̄ sua sunt initiū oīs ma
 li est/z venenū recip. Lamētā h̄ Ap̄ls: In nouissimis t̄p̄ibz erūt hoīes
 semetip̄os amātes. z itē: Dēs q̄rūt q̄ sua sunt: z nemo q̄ Jesu christi.
 i Quarta nola est: subditoz salutē p̄suis negligere. Quēadmodum
 feruēt in p̄p̄ijs/ita tepēt in alioz vtilitatibz: cū tñ p̄lati z rectores de
 berēt feruere zelo p̄ subditis instar ignis: quēadmodū Eb̄s dñs zelo
 zelatus est/z seip̄m tradidit p̄ p̄plo suo. Sed z q̄dam gētiliū ita fecer
 rūt/sicut ille Codrus Atheniensis: de q̄ dictū erat/qz si interficerēt/
 E salu⁹ fieret p̄pls. Ipe igit̄ vt ita fieret/ veste rusticana indut⁹/ irruit in
 hostes: vt nō nor⁹ p̄ salute p̄pli interficerēt. Sic ardens erat z zelosus
 2 Helias: de q̄ dicit Eccl̄. xlvij. Surrexit Helias q̄si ignis ardēs: z vbi
 illi⁹ q̄si facula ardebat. Et tu esto o rector cuiuscūq; status ignis ar
 dens p̄ syncezz zelū: sed cautus esto/ vt nō sulphur sed thus tibi inijciat
 Si enī sulphur/ scq̄ fetoz: si thus/ suauissim⁹ odor. Et qd̄ sulphur/ qd̄
 thus: Sulphur mali sunt p̄siliarij/ incedētes p̄ malitiā/ z fetētes p̄ in
 famiā. Isti tibi (o ignis zelose rector) si associati fuerint/ replebit dom⁹
 tua abominatōe/ tribulatōe z fetore. Apoē. xxi. Pars illoz in stagno
 ardente igne z sulphure. Et Esa. xxxij. Conuertēt torrentes ei⁹ in pi
 cē zc. Thus boni sunt p̄siliarij/ p̄sone deuote z sc̄tē/ fameq; honeste: vt
 thus albe. Si tales tibi iuncti fuerint: bñ tibi erit z p̄plo tuo. Reple
 bit enī domus tua dulcedine dulcoris z suauitate pacis. Illudq; de
 te vez erit qd̄ scribit Eccl̄. v. Quasi ignis effulgēs/ z thus ardens in
 3 igne. Et q̄ sunt inq̄s tales boni p̄siliarij/ a q̄bz petēdū p̄siliū ē: Ipi
 sunt q̄ nō iacēt absorpti in paludosa vitioz voragine: q̄ sibi vtilēs/ neq;
 q̄ suā p̄p̄riā negligūt salutē: qui moribz bonis maiores sūt nobis. Sz
 nō me/ poti⁹ b̄t̄m Ambrosiū sup̄ hac re disserētē in. ij. li. de officijs au
 dias. Aduertēdū inquit/ qz in acq̄rēdis p̄silijs plurimū valz vite p̄bitas
 4 stutū p̄rogatiua/ benuolētie vsus/ facilitatis gr̄a. Quis enī in sceno
 fontē req̄rat: q̄s de aq̄ turbida porū petat. Itaq; vbi ē luxuria/ vbi est
 intēperātia/ vbi vitioz p̄fusio/ q̄s inde sibi aliqd̄ hauriendū existimēt:

Turba. XLV. XVI

Quis vtilē iudicet cause aliene/ quē videt iutilē vite sue/ Quō eū pote
ro iudicare p̄ silio sup̄iorē/ quē video mouē inferiorē/ Sup̄ me d̄z eē
cui me p̄mittere paro. An eū putabo idoneū/ q̄ mihi det p̄silū q̄ non
dat sibi/ z mihi eū vacare credā q̄ nō sibi vacat/ cui? aiā voluptates
occupat/ libido deuincit/ auaritia submergit/ cupiditas pturbat. Nec
Ambrosius.

Quinta nola: in scia z rectitudine deficere. Quādiu plar̄ rect̄ e sur
sum tēdēs directe/ rect̄ iusticia z bona p̄scia/ bñ ē: si at̄ declinat/ nō bñ
ē. Capiam̄ silē in colūna: q̄diu colūna ē recta/ bñ supportat om̄e sup
positū: s; q̄ cito incipit curuari/ statim tota fabrica cadit. Sic q̄diu p̄
lar̄ rectitudinē z iusticiā seq̄ns iura z bonā p̄sciam meritorie supportat
z ereq̄t cām suā. Lū vō declinat ad lat̄. p̄ affectōes vel offensas/ nō
rep̄mēdo defectiuos z fouēdo bonos/ itē tota fabrica cadit. Hieroz
mie. j. d̄z. plato: Dedi te hodie in columnā ferreā. Talis erat vtiq; res
z etā colūna. Ch̄s Jesus/ cū hodie stās in medio discipulor̄ dixit: Pax
vobis. Stabat itaq; vt colūna: z in medio stabat nō declinās. Nouit h
Sathan aduersari? Ch̄s z suor̄: z mit̄ p̄mouere colūnas tales i cōi
tate/ si q̄ fuerint/ vt sic torū corruat. Figurat̄ vtiq; in Sansone: de q̄
legit̄ Judi. xvj. q̄ p̄cutiēs duas colūnas/ q̄b tota dom̄ im̄itebat: do
mū p̄strauit: z oēs q̄ in ea crāt occidit. Sic nimiz diabol̄ affectat ali
quā vnā p̄gregatōem deuotā subuertere z eos occidere: h̄ ē eis charita
tē que est vita sp̄ial̄ auferre. Et vt illō fiat/ breuiorē viā nō h̄z/ nisi co
lūnas illi? p̄gregatōis p̄cutere z allidere pturbatōes z p̄morōes. Job
ix. Qui terrā p̄mouet de loco suo/ z colūne illi? p̄cutient. Sic igit̄ sit
rect̄ nece ē vt colūna recta: s; etiā sit sciēs optz/ vt sic sit colūna inscri
pta. Legim̄ in histo. Scolastica sup̄ Gen̄. q̄ Cham fil̄ Noe septem
artes liberales in q̄ttuordecim colūnis descripsit: q̄z septē crāt erce z
septē latericee/ vt p̄rra diluuiū ignis z aq̄ in p̄petuū p̄manerēt. In fig
gurā q̄ in plaris q̄ colūne dñr̄/ sufficiēs scia debet esse: z non ignoran
tia z rō. Sapia d̄z excidisse colūnas septē. Prouer. ix. qz nisi plati cecē
scia z sapia fuerint informati/ fabrica cecē cito rueret.

Sexta nola est: cōitātē declinare. Sūt q̄dā ex rectorib; q̄ se nimis a
suis subditis alienare solēt: q̄d vtiq; ē iactantie genus/ si Seneca credi
tur. Nō sic esse optet: sed in h̄ mediocritatē obseruare/ vt etiā p̄munē
se faciat subditis oib; z singulis. Dicit̄ in laudē Traiani cesaris: q̄ cū
arguerēt eū amici sui de nimia cōitātē: z q̄ ad simplices ess; nimis as
fabilis vltra id q̄d etiā imperialē dignitatē deceret: r̄ndit talē se velle
esse impatorē p̄uatis q̄les sibi esse impatores p̄uat̄ optass;. Sicut d̄t
Eutropius Rom̄. hist. li. viij. Sic etiā Julius Cesar amorē suor̄ mi
litū meruit: qz eos nō milites s; p̄miliones appellauit: sicut de co nars
rat Suetō. li. j. Et Veger̄ de re militari li. iij. c. j. docz: q̄ in exercitu
bñ ordinato dñt eē tres duces: p̄m̄/ sc̄d̄s z tert̄. Prim̄ ē q̄ p̄cipuā

R ij.

Errantium

tenet potestate dicit esse in pre dextra et inter equos et pedites/ut et filio regere tam equos quam pedites et auctoritate ad pugnam possit hortari. Sic et plures persona cons dicit esse/ut et maioribus et minoribus sua benivolentiam ostendat: non solum cum equibus proprium requirit honorem: nec solum cum pedibus subiecto nimie negligente corpore sordescat. Non oportet super hac re externa medica re exempla: in promptu est dominus noster Iesus christus/qui hec optime sciuit. Nonne in familia sua inter apostolos suos aliquando se exhibebat ut superior: Joan. xiiij. Vos vocatis me magister et dominus et bene dicitis: sum ceterum. Aliquando ut inferior. Lu. xxiij. Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Et sic etiam laudando pedes fecit. Aliquando ut equalis. Jo. xv. Jam non dicam vos seruos: sed amicos meos. Amicitia enim equalitate requirit. viij. Etsi. Et sicut appellavit eos fratres dicens Magdalene: Dic fratribus meis. Eodem modo et plures sit aliquando maior quantum ad corrigendum iniquitatem: minor quantum ad humilitatis re presentatorem: equalis quantum ad amicabilem operationem et conversationem. Vide in Holkot ubi supra.

Septima nola: iubere et nil facere. Ad boni ducis strenuitatem non sufficit bene monere/precipere et corripere et solis sermonibus ordinare: sed necesse est etiam strenue se habere et pro loco et tempore militare: et quod precipit alijs exercere aliquando factis suis dicit implere. Talis dux fuit Julius cesar: qui nunquam dixit militibus suis ite: sed venite: et cum subiuravit. Labor inquit precipit cum duce videtur militibus esse minor: sic de eo scribit Jo. Galen. Talis fuit dux Abimelech: qui precipiens arboris ramum impositumque ferens humeris socijs suis dicit: quod me videritis facere cito facite: et certari ramos de arboribus precipientes sequebantur ducem. Judi. ix. Talis erat Iesus naue: qui implevit verbum et factus est dux in ecclesia. Sed quod de hoc Iesu figuratur: cum verus Iesus noster christus saluator verior dux fuerit/qui incepit facere et docere: et hodie manus discipulis ostendit dicens: Sicut misit me pater et ego mitto vos etc. Rogemus.

Dñica prima post octa. Pasche. iij. Kal. Maij.

Stultorum infinitus est numerus. Ecces. i. Evangelium.

Quadragesimalis sexta turba stultorum est errantium. Sunt nobis opposite due vie. Una ad celum: et hec est via mandatorum dei. Si vis vitam ingredi serva mandata: ait dominus. Alia ad infernum: et hec via peccatorum. Qui mala egerunt ibunt in ignem eternum. Sunt ergo quedam que hanc periclitantur partem: et hi sunt fatui (Irr narren/strafnarre) qui sicut oves errantes non reversi ad pastorem suum et episcopum suorum suorum. Itaque discerni hi fatui possunt nolis duabus.

Prima igitur nola est: eligere viam peccatorum. Sunt qui hanc viam periclitantur. Et cur ita: mira res quod hanc eligunt: quod eos quodso mouere. Buda. Douet eos multitudo eunium/facilitas et iucunditas. Primo facilitas. Est via hec lata et ad eundem facilis: quemadmodum dicit dominus in euangelio. Facit